

ÂRİF NİHAT ASYA VE BÜYÜK MEDENİYET SÖYLEMİ

Arda Korkmaz

Vefatının 50. yılında Ârif Nihat Asya'ya
saygı ve rahmetle...

■ Yaşanmayan Çocukluk...

Ârif Nihat Asya; babasını hiç görmemiş, annesini ise çok erken yaşlarda kaybetmiştir. “*Yırtık bir yorgan, bir güneş saati, bir de İbrahim Hakkı Hazretleri'nin Mârifetnâme kitabıyla*” (Tepebaşı, 2022: 19) halasının yanına yerleşmiş ve kuzenleriyle birlikte doğup büyüdüğü İnceğiz'deki Mahalle Mektebine başlamıştır. Balkan Savaşları'nın etkisiyle yurdundan ve okulundan ayrılmak zorunda kalan şair, İstanbul'a gelmiş ve ardından parasız yatılı Bolu Sultanisine kaydolmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle buradan Kastamonu Sultanisine geçen Ârif Nihat, çok erken yaşlarda birçok tecrübe edinmiştir.

Ârif Nihat'ın sultani yıllarında bulunduğu Kastamonu, Millî Mücadele açısından da önemli konumlardan biridir. Kastamonu, İstanbul'dan Anadolu'daki millî harekete geçmek isteyen aydınların geçiş güzergâhlarından biridir. Doğumundan itibaren Trablusgarp, Balkan, Birinci Dünya Savaşlarına tanıklık etmiş, eğitim hayatı başta olmak üzere savaşların yaşamını doğrudan etkileyen Ârif Nihat, Kastamonu'dayken bu bilinç seviyesiyle Millî Mücadele'nin sözcülüğünü üstlenen, vatanın özgürlük mücadelesini halka duyurmayı amaçlayan *Açıksöz* gazetesinde ilk şiirlerini yayımlamıştır (Tepebaşı, 2022: 21). Benzer şekilde *Gençlik* dergisinde de onun imzasıyla şiirler yayımlanmıştır. Onun hem düşüncesini hem şiirini etkileyen Mehmet Âkif'le tanışması bu yıllardadır. Kastamonu, Mehmet Âkif'in vaaz verdiği önemli konumlardan birisidir. Mehmet Âkif'in ünlü Nasrullah Camisi vaazı başta olmak üzere vaazlarının hemen hepsine Ârif Nihat Asya da katılır. Kastamonu'daki sultani yaşamı tamamlanan şair,

İstanbul Yüksek Muallim Mektebinden kabul almasının ardından 1927 yılında bu okulun edebiyat bölümünden mezun olmuştur.

Kürsü ile Defter Arasında...

Şairin öğretmenlik yaşamı, otuz dört yıllık bir süreye tekabül eder. Şairin ilk görev yeri Adana, son görev yeri ise Ankara'dır. Şair; Adana, Malatya, Edirne, Eskişehir, Ankara, Kıbrıs gibi birçok noktada görev yapmış, buradaki yerel halkla temas etmiş, şairin bulunduğu hemen her yer, mızacı ve dünya görüşünü etkilemiştir. Şairin öğretmen vasfının yaşamının belirli bir noktasından sonra kimliği hâline geldiğini, yalnızca öğrencilerinin değil, görev yaptığı yerleşim yerlerindeki yerel halkın da "Ârif Hoca"sı olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Derslerinde okuduğu şiirlerle öğrencilerinde belirli etkiler yarattığı, sanatsal, şiirsel bir zevk uyandırdığı bilinir (Tepebaşı, 2022: 33).

Şairin ilk görev yeri olan Adana, ilk dönem şiirlerindeki arayış ve tereddüt ile şiirlerinin ana eksenini oluşturan tasavvuf olgularını edindiği yer olması bağlamında hayli kıymetlidir. Şairdeki tasavvufi bilinci ortaya çıkaran şahsiyetler, Fransızca öğretmeni Mahmut Hakkı Soykal ile Mevlevî bir ailenin oğlu Ahmet Remzi Akyürek'tir (Tepebaşı, 2022: 34). Dervişliğin gereği olarak çileyi dolduran ve şeyhlik makamına kadar erişen şair, "Naat" şiirini de buradan hareketle Mahmut Hakkı Soykal'a ithaf etmiştir. Bu andan itibaren Türk sufi geleneğine bağlı şair, kâmil bir birey olarak yaratılanı Yaradan'dan ötürü seven, mahlukatın her birine sevgi ve merhamet besleyen bir görünüm sergiler. 5 Ocak, Adana'nın düşman işgalinden kurtuluş tarihidir. Şairin 1940 yılındaki kutlamalar hasebiyle kaleme aldığı "Bayrak" şiiri ise Türk edebiyatı tarihine "Bayrak Şairi" olarak geçecek bir şahsiyeti ortaya çıkarır. Adana, şairin yalnızca edebî kimliğinin olmadığını göstermesi bakımından da kıymetlidir. Bir köşe yazarı, milletvekili olarak Ârif Nihat Asya, aynı zamanda yerel yönetimlerin eğitim, basın gibi pek çok problemini ele alan bir düşünce yazarıdır.

Edirne, şairin ilham kaynaklarından birisi olmuş, şahsiyeti ve dünya görüşünden ileri gelen düşüncelerini tetiklemiştir. Türklüğü ve Osmanlı tarihi ile daima gurur duyan şairin görevi nedeniyle geldiği Edirne'de karşılaştığı Selimiye Camisi, "ezanlarıyla kükreleyen, şahlanan, koşan, atılan mutlu yiğitlere sınırlar aşmay" öğretmiştir. Eskişehir görevi, Türk-İslam tarihiyle gurur duyan şairin Yunus Emre, Battal Gazi, Nasrettin Hoca gibi şahsiyetlerle tanışması demektir. Kıbrıs görevi, ideolojik bir arka plana sahiptir. Türk milletinin Ada'daki varlığını ve üst kimlik olarak Ada halkının Türklüğünü koruyabilmesi adına yapı-

lan Türk okullarına atanan öğretmenlerden biri olan Ârif Nihat Asya, burada da yalnızca öğretmenliğiyle değil, hafta sonları verdiği konferanslarla Kıbrıs halkını Türklük davası noktasında birleştiren bir kimlik inşacı rolüyle tanınır. Şairde bir Türkçeci hassasiyet, bilinç de söz konusudur. Türkçe, güzel ve doğru konuşulması gereken bir dildir. Şair, bu hassasiyetini Kıbrıs'ta da sürdürmüş, hafta sonları verdiği konferanslara ek olarak güzel okuma ve yazma dersleri de vermiştir (Tepebaşı, 2022: 45). Şairin böylelikle Türkiye Türkleri dışındaki Türkler ile bir "dilde birlik" bilincinin sağlanması noktasında çaba gösterdiği görülmektedir. Bununla birlikte şairdeki bu eğilim, şairin metinlerinde ortaya koyduğu söylemlerin bilinçli şekilde inşa edildiğini de göstermektedir. Ârif Nihat Asya'nın Kıbrıs'taki bu faaliyetleri, bayrak şairi olarak anılmasının yanında "Kıbrıs şairi" ünvanıyla anılmasını da sağlar.

Şair Kimliği

Ârif Nihat Asya'nın şiir dünyası, epik bir atmosfer içerisinde oluşur. Kastamonu günleri onun karakterinin şekillenmesinde çok etkilidir. Mehmet Akif Ersoy, Ziya Gökalp, Yusuf Akçura gibi öncülerin okuluna yaptıkları ziyaret, Ârif Nihat'ta

büyük bir iz bırakır. Tıpkı okul arkadaşı Orhan Şaik Gökyay'da olduğu gibi... Onun ilk beyti "*İngiliz'in boşuna gitti her işi/Türk'e mermi menzili oldu gemisi*"-dir...

Şairin ilk şiirlerini yayımladığı *Heykeltıraş*'ta bireysel duygu durumlarından ortaya çıkan aşk, yalnızlık, kendini ve Yaradan'ı arama, isyan, ölüm gibi konuları işlediği görülür. Bu ilk evrede Asya'nın yaşadığı çocukluk döneminin etkileri vardır. Şair 1930'lu yıllarda Mevlevîliğin etkisiyle dünyayı bu noktadan algılayan 1940'larda kendi sesini bulur. *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* bu devrenin eseridir. Şair, "*kökü mazide âtileri*", Beş Hececileri, millî edebiyatı ve halk edebiyatını izleyerek onları yeniden yorumlar. 1950'li yıllarda ise şairliğinin olgunluk evresi başlar. *Kubbe-i Hadrâ* ve *Rubâiyyat-ı Ârif I*'in ortaya çıktığı, şairin şiirinin ikinci sacayağı olan tasavvuf/mistisizmin yoğun şekilde işlendiği

bu dönemde Mevlâna ve Yunus Emre'nin etkileri görülür.

Asya'nın şair kimliğinde beliren özgünlük, içerik ve biçim açısından belirli bir eğilime kapılmadan kendi şiirinde bir harman oluşturabilmesindedir. Onun memleket edebiyatından ayrılan yönü, biçimindedir. Divan edebiyatı nazım biçimlerinden gazel, kaside, tuyuğ, mesnevi ve rubaiyi devrinin koşulları içerisinde yeniden kullanan şair, bu biçimdeki şiirlerinde genellikle aruz veznini tercih eder. Memleket edebiyatının sade dil anlayışının aksine içerisinde Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların bulunduğu bir dili tercih eder. Şairin bu tutumu, gelenek ile çağdaşın tek potada eritilmesi olarak okunabileceği gibi bilinçli bir söylem icrasını da gösterir. Sesle zihin arasında kurmaya çalıştığı bağ, onun didaktik tavrını akıcı sesletimle estetize etmek istediğinin işaretidir.

Eserleriyle topluma yarar sağlamayı dileyen bir sanatçı olan Asya, birey ve toplum arasında bağ kurmak istemiştir. Bu bağlamda şiirlerini millî ve manevi değerler üzerine inşa eden şair, Türk-İslam medeniyetinin altın çağı olarak gördükleri devirleri ve şahsiyetleri yeniden hatırlatmak ister. Bu devrin ruhunu gelecek nesillere aktarmak amacını taşır. “*Bu çağların yaratıcıları Oğuz Kağan, Sultan Alparslan, Fatih Sultan Mehmet, Yavuz Sultan Selim ve Kanunî Sultan Süleyman gibi birbirinden ayırt edilemeyen*” (Tepabaşı, 2022: 76), şairin deyişiyle “*çağ yaratıcı*” Türk büyükleri; onun şiirlerinde tarihsel köklerin derinliğini göstermek arzusunun yansımalarıdır.

Şiiri çalışma, ilham ve yetenekle yazılacağını düşünen Asya, poetik görüşlerini de sunar. Ona göre şiir, görünenin ardındaki görünmeyeni, maddeden manayı sezme, hakiki manaya sezgisel bir kuvvetle erişme işidir. Şiirlerinde ahlaki bir bakışı önceleyen Asya için “*söylenebilen her şey*”, şiirin konusu olabilir. Hürriyetten tasavvufa, tabiattan kadına pek çok konuyu işleyen şair için vezin ise yalnızca bir araçtır. O asli olanın şiirin içeriği olduğuna inanır.

Asya'nın şiirlerinin kaynağı tasavvuftan Türk mitolojisine, Türk halk edebiyatından İslam'ın temel kaynaklarına, klasik Türk edebiyatından Turan fikrine kadar Türk-İslam sentezi içerisinde çeşitli ve derinliktir. Şairin bu kaynakları temel olarak oluşturduğu muhteva çatısı; aşk, kadın ve anne, yalnızlık, tabiat, din ve inanç, Allah, Peygamber sevgisi, tasavvuf, ölüm, devirden ve insandan şikâyet, adalet ve zulüm, hürriyet, İslamiyet öncesi Türk tarihi, Selçuklu, Osmanlı, Cumhuriyet Dönemleri, Atatürk, Turan, Türk bayrağı ve şehitlik, vatan ve millet sevgisi, Türk sanatı tuğlalarından oluşur. Şair, bu muhtevayı

bilinçli bir söylem üzerinden işlemektedir. Onun şiiri ilk bakışta hamasi bir söylemle sınırlandırılrsa da Asya, bilinçli bir söylem yaratarak bir medeniyetin göstergeleri üzerinden estetik ve didaktik öğeleri iç içe sunar.

Ârif Nihat Asya'da Türk-İslam Söyleminin İnşası

Söylem kavramı, farklı disiplinlerde farklı tanımları karşılaşa da en genel anlamda “*dil kullanımının kültürel ve toplumsal bağlamda ele alınması*” (Kocaman, 2009: 10) olarak tanımlanabilir. Metinde beliren duygu ve düşüncenin sistematik ve bilinçli kurgusuyla söylem doğar. Ârif Nihat Asya'nın şiirlerinde beliren söylemin kaynağı da toplumsal varlığa dayanmaktadır.

Sosyal yapı ile söylem arasındaki bağa odaklanarak söylem ile ideoloji arasındaki bağa işaret eden Teun v. Dijk, *İdeoloji* eserinde ideolojiyi biliş-toplum-söylem bağlamında ele alır ve onu hem bireysel hem de sosyal bir kavram olarak görür. Dijk, ideolojileri belirli birer fikir birliği ve zihinsel nesnelere olarak tanımlamakta, ideolojinin kişisel olmakla birlikte en az bir başka kişi ile daha paylaşılan bir ortak bağ olduğunu ifade etmektedir. Toplumsal ve kişisel olan arasındaki bağın gözden kaçırılmamasının gerekliliğinin altını çizen Dijk'a göre ideolojiyi, topluluklar ya da gruplar tarafından paylaşılan birer toplumsal inanç bağlamında değerlendirdiğimiz o an, ideolojiye en çok yaklaştığımız an olacaktır (Dijk, 2019: 34). İdeolojiyi, genel ve soyut olarak tanımlamakla birlikte ideolojinin çevrenine durumları, süreçleri, grupları, grup ilişkilerini, kökeni, görünüşü, sosyoekonomik yapıları, kültürel ve bireysel sınıfları, iye-liği, aidiyeti, eylemleri, hedefleri, değerler ve normları, kaynakları ve grupları dâhil eden Dijk, davranış pratiklerimizden konuşmalarımıza, giyim-kuşamımızdan sahip olduklarımıza, hobilerimizden değerlerimize hemen her şeyin bilinçli ya da bilinçsiz olarak ideolojik ya da bir ideolojinin parçası olduğunu söyler (Dijk, 2019: 56).

Dijk'ın ideoloji modelinde ortak kültürel zemin vurgusu dikkat çekicidir. Sosyal-bilişsel bir noktadan bakarak ideoloji, bir inanç sisteminin ürünü olarak değerlendiren Dijk, ideolojinin toplumsal ayağının yanı sıra siyasi, akademik ve medya bağlantılarının da altını çizer. Ona göre ideolojiler, bu çatı altındaki kurumlar tarafından düzenlenen söylemlerle varlık gösterir. Kişisel bir ideolojinin varlığının mümkün olmadığını belirten Dijk'a göre kişisel olan yalnızca fikirlerdir; ideolojik olan, grup üyeleri tarafından benimsenen ve bu grubun çıkarlarına hizmet eden olgudur (Dijk, 2019: 86). İdeolojinin söyleme dönüştüğü nokta inancın kendisi ile inancın ifade edilmiş şeklini birbirinden ayırdığımız noktadır. Yani söylem, bir olgu olarak inançların kendisi değil, inançların ifade edilmiş biçimidir. Buradan hareketle söylemin dilin yeniden kullanımı ve iletişimin yeniden üretilmesi olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Dijk için söylem, ideolojik toplumsallaşma noktasına aracılık eden en büyük kaynaktır (Çoban, 2003: 54). Söylem aracılığıyla nesne ya da simgelere, mekân ya da tekil oluşumlara -toplumsal aktörler içeren- göndermelerde bulunmaktadır. Söylemin ideoloji ile korelasyonundaki en büyük işlevi ise erk özelindeki ide-

olojii meşrulaştırma, ideolojik aygıtların kendilerini savunma mekanizmaları geliştirmeleri ve hegemonik olarak öteki üzerindeki kontrolü sağlamaları noktasındadır.

İdeolojinin söyleme dönüşmesinde kullanılan stratejileri savaş haberleri üzerinden aktaran Dijk, genellemelerin, bakış açısını belirleyen tutumların, tasfiye edilen dil öğelerinin, yadsıma ifadelerinin, “sözde” kabul etme, özür dileme, çaba gösterme vb. edimlerin, başlık tercihlerinin, “ben” öznesinin kullanıldığı cümlelerdeki etken-edilgen cümle yapılarının, kip seçimlerinin ve gerçeklik-karşı gerçeklik (uslama) belirlenimlerinin altını çizer. Hegemonik yapılar olarak adlandırdığı söz dizimsel tercihler üzerinden bir ben/biz-öteki kutupluluğunu vurgular (Çoban, 2003: 69). Dijk’a göre, ideolojik olguları vurgulamak ya da örtük bırakmak, “biz” topluluğunu ikna etmek ve “öteki” üzerinde meşruiyet sağlamak noktasında retorik de söylemin önemli mekanizmalarından biridir. Bu bağlamda kafiye, aliterasyon, vurgu, ses yinelemesi, karşılaştırma, metafor kullanma, ironi, ses, alay, mübalağa, dramatikleştirme, genelleme, sayı oyunu söylem çözümlemesi noktasında odaklanılması gereken olgulardır.

Ârif Nihat Asya’nın *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor* adlı şiir kitabında yer alan “Destan” şiirinde şair, şiirine “*O zaferler getiren atların nalları altındanmış.*” (Asya, 2004: 7) dizesiyle başlamaktadır. Bu söylem yapısında dikkati çeken ilk husus, söylem sahibi ben öznesinin atların nallarını “altın” olumlu sıfatıyla nitelenmesi ve böylelikle kendi niteliklerini “öteki” karşısında bir üst perdede konumlamasıdır. Bununla birlikte ben öznesi, atları, “o” işaret sıfatıyla niteleyerek zaferi getiren atları, kendi ideolojik aygıtını, görünür kılmaktadır. Ben öznesi şair, söylem çözümleme verilerinden belirtili nesneyi de burada, bilinçli bir şekilde kullanmaktadır: İdeolojik gruba zaferler getiren ve ben öznesinin ideolojik aygıtlarından atın nalları, şair tarafından belirtili nesne formu kullanılarak vurgulanmaktadır ve ideolojik aygıtı zafer getiren atların “*Gidişleri akına, gelişleri akındandır.*” (Asya, 2024: 7).

Bu dizeler, şairin epik söylemini inşa ederken icra ettiği bir diğer söylem çözümleme verisini içermektedir. Şair, “*Ne yapıyoruz?*”a yanıt vermekte ve kitleleri bu bağlamda bilgilendirmektedir. Bununla birlikte, geliş-gidiş ve al-

tındanmış-akındanmış yapılarıyla, metin içi aliterasyonlar, asonanslar, rediflerle söyleminin retorik gücünü ortaya koymakta, hedef kitle nezdinde söyleminin akılda kalıcılığını ve etki sahasını artırmaktadır. Şiirin devamında, ben öznesi, bir tufan ve boran yaratmaktadır. Bunun sonucunda gökler gürüldemekte, yerle gök arasında dağlar kımıldamaktadır (Asya, 2024: 8). Şiirin bu bölümünde dikkati çeken husus, söylem sahibi öznenin söyleminin retorik gücünü, ikna kabiliyetini artırmak ve kitleleri hareket geçirmek için bilinçli şekilde kullandığı söylem çözümleme verisi abartmadır. Ârif Nihat Asya, bu şiirde Türklüğün destansı yanını ortaya koymuş, kahramanlıkları tarihle birleştirmiş, duyum-birimlerden gururu ön plana çıkarmıştır.

Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor'da yer alan şiirlerden bir diğeri "Devler"dir. Ben öznesinin burada kendini bir dev olarak isimlendirmesi ve bunu şiirin başlığı hâline getirmesi, tek bir başlıkta birden fazla söylem çözümleme verisini eritmesi bağlamında şairin retorik gücünü ortaya koymaktadır. Bununla birlikte ben öznesi, dev ismini kendine yakıştırmakla özne pozisyonunu işgal etmekte ve öteki üzerindeki tahakkümünü perçinlemektedir. Şiir, şu dizelerle başlamaktadır: *Sarsarak köprüleri/ Devler geçti bu yollardan*. (Asya, 2024: 9) "Ben" öznesinin ortaya koyduğu bu söylem yapısında dikkati çeken hususlardan ilki, bilinçli bir şekilde bir "zarf" kullanımının varlığıdır. Zarflar, söylem çözümleme verileri olarak ideolojik aygıtların faillik boyutunu tanımlamaktadır. Ben öznesinin köprüleri "sarsarak" geçmiş olması, muktedirliğini, kütlesinin büyüklüğünü ve ağırlığını ortaya koymaktadır. İdeolojik grup, liderlik vasfını ve kitleler-ötekiler karşısındaki görünümünü dilin morfolojisi boyutunda da gerçekleştirmektedir. Söz konusu dizelerin etken cümle formunda kaleme alınmış olması, şairin bilinçli seçimlerinden biridir, failin görünürlüğünü ortaya koymaktadır. Devlerin köprüleri sarsarak destanlar yazdığı, zaferler kazandığı günden beri "*yığın yığın yılların geçtiğini*" belirten şair (Asya, 2024: 10), kitleleri harekete geçirmek noktasında söylem çözümleme verileri ikilemeyi ve dramatikleştirmeyi kullanmakta, dilin çağrısallık işlevini kullanarak hedef kitleyi yeni zaferler ve destan parçaları yaratmaya davet etmektedir. Ârif Nihat Asya; Türklüğün tarihinden, destansı yanından örnekler vererek kütlesini harekete geçirmeye çalışmaya devam etmektedir. "*Destanı yazılmaya layık*" Türklük bilinci, şairde somutlaşmaktadır.

Ârif Nihat Asya'nın "Orhan Şaik Gökyay'a" alt başlığı, "Onlar" üst başlığı ile kaleme aldığı şiirinde metnin monolog formdan diyalog forma dönüşümü, söylem çözümlemesi bağlamında kıymetlidir. Söylem çözümleme yöntemi bağlamındaki temel yaklaşımlar, monolog yapıyı içeren metinlerin söylem çözümlemesi için uygun olmadığı kanaatindedirler. Ârif Nihat Asya, şiirin "Nerde kaldı o çağlar ki/ Analar kurt doğururdu,/ Hilkat insan çamurunu/ Destanlara yoğururdu?" (Asya, 2024: 11) dizelerinde inşa ettiği söylemle metni monolog yapıdan diyalog yapıya evirmekte ve böylece metni, söylem araştırmacılarının tartışmaları odağında söylem çözümlemesine elverişli bir hâle getirmektedir. "Ben" öznesinin ortaya koyduğu bu söylem ile Dijk'ın işaret ettiği "Ne istiyoruz?" sorularına yanıt vermektedir. Ben öznesi ve ben öznesinin ait olduğu topluluk, geleneklerinde ve mayasında olduğu üzere kurtlar doğurmak, destanlar yazarak varlığını sürdürmek istemektedir. Şiirin devamında yer alan olumsuz soru kalıpları, söylem çözümlemesi için önemli birer parametredirler. Halliday ve Hasan'ın "fatik birliktelik" adını verdikleri, başta "değil mi?" olumsuz soru kalıbı olmak üzere soru kalıpları, ben öznesinin kitleleri ikna-rıza boyutunda başvurdukları yöntemlerden biridir. Şair, "Onlardan kaldı bu toprak.../ Biz gezip tozmayalım mı?/ Yabanlar kiskanır diye/ Destan da yazmayalım mı?" (Asya, 2024: 12) söylemiyle hedef kitleyi cesaretlendirmekte ve onların rızasını almaya yönelik bir söylem geliştirmektedir. Ele alınan şiirler, Türklüğün tek bir destanının parçaları gibidir. Şair, başlıkları birbirinden farklı olsa da kendi devrinde Türk'ün destanını yazmıştır, denilebilir.

Ârif Nihat Asya'nın "Kalk Yiğitim!" üst başlıklı şiiri, söylem çözümleme verilerinden propagandayı barındırmakla birlikte, bir diğer söylem verisi emir kiplerinden oluşmaktadır. Şaire göre dağ başını "yine" duman almıştır ve harekete geçme zamanı gelmiştir (Asya, 2024: 20). Şair, bilinçli zarf kullanımı ile Millî Mücadele Dönemi ile yaşadığı yıllar arasında bir bağ kurmakta, geçmiş dönem ile karşılaştırmalar yapmakta ve geçmiş dönemin ruhunu canlandırmaya çalışmaktadır. "Ben" öznesi, yeni düzen içerisinde aslan payının aslan olmayanlar tarafından alındığını düşünmektedir ve bu noktadan hareketle hedef kitleyi harekete geçmek noktasında teşvik etmektedir. "Aslan payını aslan olmayanlar aldı" (Asya, 2024: 20) söylemindeki belirtili nesne, ulaşılacak istenen mefkûrenin görünür kılınması bağlamında şair tarafından yapılan bilinçli bir seçimdir. Şiirin devamında yer alan "Tulgali, tulgasız başlar alay.../Kanadlı, kanatsız kuşlar.../Aşılmamış dağlar, çıkılmamış yokuşlar..." (Asya, 2024: 20) söylemi, içerisindeki redifler, aliterasyonlar, asonanslar ile

söylem sahibi şairin retorik muktedirliğini ortaya koymakta ve propagandasının akılda kalıcılığını ve etki sahasının genişliğini artırmaktadır. Şiirin devinimi içerisinde geçmiş, geçmişin liderlerine duyulan özlem ve buradan devşirilecek güce duyulan ihtiyaç, kendini göstermeye devam etmektedir. Hedef kitlenin harekete geçirilebilmesi adına söylem sahibinin başvurduğu yöntemlerden bir diğeri yine karşılaştırmadır. Bu bağlamda karşılaştırma unsuru olarak kullanılan lider mefhumu, Fatih Sultan Mehmet özelinde somutlaşmaktadır: “...Bir büyük dünya parçası/ Fâtihini aramakta” (Asya, 2024: 21). İdeolojik grup şemasına dâhil edilmek istenen hedef kitleden beklenen, “ay doğar gibi, gün doğar gibi şu kıpkızıl ufaktan çıkıp gel” mesidir (Asya, 2024: 21). Ben öznesinin “Dünyayı ahretten

ayırır/ Duvarları yık da gel,/ Ay doğar gibi, gün doğar gibi/ Şu kıpkızıl ufaktan çık da gel!” (Asya, 2024: 21) söyleminde yer alan ay, gün, ufuk, kızılık katalizleri (tenasüp) ben öznesinin söylemini retorik noktada yüksek perdede konumlamaktadır. Bunlara ek olarak söylem sahibi ideolojik ben öznesi, ideolojik grup şemasının “Ne istiyoruz?” ile “Bunu niçin yapıyoruz?” sorularına da yanıt vermektedir. İdeolojik öznenin eylemleri, duvarları yıkmak ve kızıl ufaktan çıkıp gelmektir. İdeolojik öznenin eylemlerinin gerekçesi ise aslan payını, aslan olmayanların elinden, bir aslan olarak almaktır. Ârif Nihat Asya’nın bu şiirde Fatih Sultan Mehmet göstergesini seçmiş olması, Türk-İslam söylemi odağında bilinçli bir seçimdir, denilebilir. İstanbul’u fethederek İstanbul’a isnat edilen hadisi de gerçekleştirmiş olan Fatih Sultan Mehmet göstergesinin çağrışal, belirtisel işlevi, İslam temellidir.

Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor’un bir diğer şiiri, “Selim’ler” şiiridir. Ben öznesinin ideolojik aygıtı, Yavuz Sultan Selim’dir ve şiirde, Yavuz Sultan Selim’in temsil ettiği bir söylem inşası söz konusudur. Şair, tarihin muazzam tâkı altından, Yavuz Sultan Selim özelinde hedef kitleyi ağır ve şahane bir biçimde geçirmektedir (Asya, 2024: 15). Ârif Nihat Asya’nın bu şiirinin söylem boyutunda dikkati çeken hususu, kelime tekrarlarına sıkça yer vermesidir. Söz gelimi, tarihin seyri içerisinde ağır ve şahane bir şekilde geçen Selimler, “bellerde altın kabzalı palalara ve iri kavuklarda iri dilimlere” sahiptirler (Asya, 2024: 15). Bu söylem parçasında yer alan iri kelimesinin tekrarı ile şiirin devamında yer alan “Makam olsun, dedi, makam üstüne”, “Biri dikti ehram ehram üstüne” ve “Çaldıran demedi, Mısır demedi” kelime tekrarları, bu durumun en bariz örneklerindedir. Bununla birlikte bu söylem yapısı, Ârif Nihat Asya’nın geleneksel unsurlara hâkimiyetini ortaya koymakta ve somutlaştırmaktadır: *Ağlasın taş-*

lara kapanıp tarih:/Selim'ler gelir de Yavuz'lar gelmez,/Kağanlar, hakanlar, başbuğlar doğar/Cengiz'ler, Gazi'ler, Oğuz'lar gelmez. (Asya, 2024: 16) Bu dörtlükte dikkati çeken ilk husus, diğer dünya liderlerinin yadsınarak Türk tarihinin kahramanlarının ön plana çıkarılmasıdır. Bu yadsıma, beraberinde bir karşılaştırmayı da getirmektedir. Türk tarihinin liderleri, yekûn ile kıyaslanmakta ve yekûndan daha üstün görülmektedir. Söz konusu şiirin göstergesinin bu kez Yavuz Sultan Selim olması, Fatih Sultan Mehmet'e benzer biçimde Türk-İslam bilincinin yansımasıdır. Yavuz Sultan Selim'in Memlûklar ile girdiği savaşlardan muzaffer çıkmasıyla birlikte halifelik makamının Osmanlı Devleti tarafından temsil edilmeye başlaması, şairin Türk-İslam söylemi odağında Yavuz Sultan Selim'i bir gösterge olarak ele almasıyla sonuçlanmıştır.

Sonuç

Şiirlerinde tarih ile epiği harmanlayarak bir söylem yaratan Asya, bireylerin kahramanlıklarını tarihî bilinç içerisinde ele almış; gurur, iyimserlik, iradeyi ön plana çıkarmış; bayrak mefhumunu da tarihî bir bilinç ve serüven içerisinde değerlendirmiştir. Şiirlerindeki asıl amacın geçmiş dönem kahramanlıkları ve liderleri ile yükselen yeni nesil arasında millî bir bağ kurmak ve millî bilinci diri tutmaktır. Şair bu amaç için yalnız içeriği değil şiirdeki ses ve biçim unsurlarını da ilmek ilmek örer ve buradan hareketle bilinçli bir söylem inşa eder.

Ârif Nihat Asya'nın ele alınan beş şiirinde sıfatlar, zarflar, isimlendirmeler, başlıklar, etken cümleler, özne pozisyonu işgalleri, belirtili nesnelere, ikilemeler, redifler, aliterasyonlar, asonanslar, abartmalar, olumsuz sorular (fatik birliktelik), karşılaştırmalar, emirler, kelime tekrarları, diyaloglar, tasfiyeler, yadsımlar, dramatikleştirilmeler, ikna ve propagandalar, katalizler, ideolojik grup şeması soruları (Ne yapıyoruz? Niçin yapıyoruz?) olmak üzere toplam yirmi beş söylem çözümleme verisi tespit edilmiştir. Şair, bilinçli bir şekilde kurduğu söylem aracılığıyla geniş kitlelere ulaşabilmiştir. Metinlerinde ana ve ara başlık tercihlerinden başlayarak keskinlik ve bütünlük bildiren kip kullanımları, retorik yapılar, söz varlığı tercihleri, ses ve sözcük tekrarları, ironik sezdirimler ve zamir sıklığı ile şairin, dilin pek çok işlevini aynı anda devreye soktuğu görülmektedir ve bu noktada, metinlerde tespit edilen farklı söylem çözümleme verileri, şairin retorik gücünü ortaya koymaktadır. Şair; çağrı, anlatısallık ve gönderge işlevlerini kullanırken aynı zamanda kurduğu karşıtlıklarla da "biz" ve "öteki"nin konumlarını belirginleştirmiştir.

Kaynaklar

- Asya, Ârif Nihat, *Bir Bayrak Rüzgâr Bekliyor*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2024.
 Barthes, Roland, *Göstergebilimsel Serüven*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1993.
 Çoban, Barış, *Söylem ve İdeoloji*, Su Yayınevi, İstanbul 2003.
 Dijk, Teun, *İdeoloji*, Hece Yayınları, Ankara 2019.
 Fairclough, Norman, *Discourse and Social Change*, Polity Press, Cambridge 1992.
 Fairclough, Norman, *Language and Power*, Routledge, ABD 2014.

-
- Günay, Dođan, *Söylem Çözümlemesi*, Papatya Yayıncılık, İstanbul 2018.
- Halliday, Michael Hasan, Ruqaiya, *Language, Context and Text: Aspects of Language in a Social-Semiotic Perspective*, Oxford University Press, İngiltere 1989.
- Kocaman, Ahmet, “Dilbilim Söylemi”, *Söylem Üzerine*, ODTÜ Yayınları, Ankara 2009.
- Potter, Jonathan, “Discourse: Noun, Verb or Social Practice?”, *Philosophical Psychology*, S 2, Londra, 1990, s. 205-217.
- Tepebaşı, Ayşe, “Arif Nihat Asya Hayatı, Sanatı, Eserleri”, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2022.
- Yıldız, Saadettin, *Arif Nihat Asya'nın Şiir Dünyası*, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.